

Nemzeti Közsolgálati Egyetem – Rendészettudományi kar
– Rendészeti Vezető Msc. képzés

**A 2006-os októberi események szociális,
narratív reprezentációi**

Készítette: **Kovács István rendőr hadnagy**

Konzulens: **Fogarasi Mihály PhD., főiskolai docens**

Budapest, 2012. március 05.

Tartalomjegyzék

I. fejezet – bevezetés	3.o.
II. fejezet – a 2006-os események előzményei	5.o.
III. fejezet – a narratív tartalomelemzés elmélete	13.o.
III. fejezet 1-es alpont – módszertan	18.o.
IV. fejezet 1-es alpont rendőrök élményei	29.o.
IV. fejezet 2-es alpont civilek élményei	34.o.
IV. fejezet 3-es alpont matematikai szám.	38.o.
V. fejezet – zárszó	44.o.
Felhasznált Irodalom	45.o.

I fejezet

Bevezetés

2006. szeptembere és októbere Magyarország társadalmának jelentős részében örökre nyomot hagyott, legalább akkorát, mint 1956-ban. Sokan 2006. októberét egy új korszak kezdetének, a megújulásnak, az 1956-os magyarországi forradalom (50.) méltó évfordulójának tartották. 2006. szeptemberében több Megyei Kapitanyság, valamint a Budapesti rendőrkapitanyságok szolgálati ágainak jelentős része berendelésre került az akkor még Budapesti Rendőr-főkapitanyság Rendészeti Biztonsági Szolgálat – REBISZ - objektumába. Akkor még az előzetesen beszerzett adatok alapján úgy hirdették meg, hogy kizárólag gyakorlás, valamint ideiglenes, váratlan esemény felkészítésének céljából vált szükségessé egy helyzetgyakorlat kivitelezése, amiért szükséges volt a bevonulás. Természetesen az alacsonyabb vezetés már akkor tudta, hogy miről van szó, és miért kellett ezt az országos szintű rendőrzetésnek megtennie, de, mint mindig az információ az alacsonyabb szintekre sosem jut el, vagy, ha el is jut, akkor sem a teljes adathalmaz, csupán csak egy kisebb része. A szolgálati ágak vezetőinek egy azonnali intézkedést kellett megtenniük - hiszen berendelésről volt szó - amelyet azonnal végre kellett hajtaniuk. Bizonyára nehézkes feladatnak tűnt ez, hogy egy riadóláncot kellett alkotniuk, és kölcsönösen elérniük egymást, amennyiben esetleg nem sikerült volna a parancsnoknak kivitelezni a berendelést. Megjelenik a hivatástudat is, amely egy ilyen váratlan, szokatlan esemény kapcsán fontos tényező, fontos szerepet játszik egy militarista szervezet életében. Rengeteg idő felemésztődött azzal, hogy a csapatok összeálljanak, és szolgálatra képes állapotban megjelenjenek az előírt szolgálati helyen és időben teljes harci díszben. Akkor még nem tudták, nem szembesültek azzal a ténnyel, hogy itt nem is egy egyszerű helyzetgyakorlatról van szó, amelynek koordinálására berendelésre kerültek, hanem egy igazi nemzetközileg is jelentős esemény vette kezdetét, amelynek kezdete - első lépése- 2006. szeptembere, a vége pedig 2006 októbere volt...

Azt elmondhatjuk, hogy a csapatok bátorsággal, mindenki a lelkiismerete szerint beleadta tudását, elszántságát a feladatok végrehajtásába, minden féle és fajta védőfelszereltség nélkül. Mint tudjuk 2006. szeptembere igen nagy károkozással végződött,

milliárdos károk keletkeztek a fővárosban, fizikailag és lelkiileg egyaránt megsérült emberek, szétbombázott helyek, kitört kirakatok, megrongált autók...hogya csak párat említsek az az akkor eseménysorozatból. 2006. szeptember 20.-án csillapodott le a helyzet, de még közel sem volt vége, csupán egy kis „felkészülési szünet” alakult ki, senki sem tudta még, hogy hamarosan jön a következő felvonás, ami még durvább lesz, mint szeptember...

2006. október 23.-án az 1956-os forradalom 50.ik évfordulóján folytatódott az eseménysorozat a felek között. Előzetes értesülések alapján – mivel egy részét titkosították, szolgálati- és vagy államtitoknak minősítették, így meg nem erősített információk alapján a titkosszolgálatok közreműködésével – az országra kiterjedő szinten a Rendőrkapitányságokon szolgálatot teljesítő rendőröket újra berendelték, de már nem ették meg a különböző meséket, hogy egy egyszerű hétvégi csapaterő gyakorlásról van szó, pontosan tudták, hogy mi miatt kellett újra feljönniük, és mi miatt kerültek újra berendelésre. Mindenki készült, de nem tudták, hogy ez keményebb menet lesz, mint szeptemberben volt. Már előre féltek, és rettegetek, hogy milyen eszközöket, milyen felszereléseket, milyen erőket fognak bevetni, bizonytalanná vált a kérdés megint, hogy egyáltalán megfelelő intézkedési tervet dolgoztak-e már ki, vagy megint be lesznek dobva a csatater kellős közepébe, felszerelések, a biztonság megteremtése nélkül. Tudták azt is, hogy bizonyára most az emberek nem elégednek meg azzal, ami szeptemberben történt, újabb és újabb fejeket fognak követelni...

De elmondhatjuk, hogy a haza-, az állampolgárok személyes testi épségének védelmére felelködött rendőrei kellő bátorsággal, elszántsággal, hivatástudattal vágtak neki az újabb rangadónak, az újabb megmérettetésnek..., amelynek élményeit mi is megismerhetjük, és újításképpen nem csak rendőri szemmel, hanem a civil oldalról egyaránt. A dolgozatom éppen ezért kettő felé ágazódik: egyrészt így megismerhetjük a 2006-os szeptemberi és októberi eseménysorozatok ihlette jelentéseket -amelyek nyilvánosak - így a Morvai, a Gönczöl valamint a Balsai bizottság jelentését is. Másrészt pedig dolgozatomban a narratív, szociális reprezentáció, avagy a tartalomelemzés segít abban, hogy a személyek személyes érzékein nyugvó tapasztalatait megismerhessük, és betekintést nyerjünk abba, hogy mit is éreztek abban az időszakban, milyennek élték meg az aktuális helyzetet, milyen érzések kavargtak bennük, átélhetjük mindezeket, szinte, mintha, mi is ott lettünk volna...**Két oldal, két véleményezés, két valóság, avagy mennyire fedi egymást vagy mennyire különül el a paradigmatis valóság (jelentések) és a meginterjúvolt személyek valósága.**

II. fejezet

2006. októberének előzményei

Meg kell értenünk, hogy 2006 októbere csupán folytatás volt, az egészet kiváltó oki tényezők a szeptemberi, valamint a szeptemberi események előtti időszakra vezethetők vissza. 2006 októbere - az okozat - az mind-mind a szeptembere előtti esemény, valamint a szeptemberi eseménysorozat okozata is egyben. Tulajdonképpen az egész magyar társadalom 2006-ban hevéssé vált, olykor „brutális” eseményeket is magában foglaló izgalmi állapotát kiváltó összetevők között –aktuális politikai és gazdasági tényezők mellett – részben nemzettörténeti élményanyagok és értelmezések, a közelmúltra visszavezethető történelmi események, illetve részben a közelmúltban felhalmozódott sérelmek és kielégítetlen elvárások állnak. E történeti elemek, valamint a kifejtett okok együttesen alkotják a 2006-os események feszültség mélybe nyúló közérzeti alapjait. Dolgozatomat éppen ezért két részre bontottam, mi az, amit a készült jelentések tartalmaznak az okról, és az eseményekről és mi az, amit a szociális narratív, reprezentációs tartalomelemzés elmélet segítségével értelmezhetünk és a személyek elmondhatják élményeiket. A személyekben megjelenő valós és vélt érdeksérelmek (nekem most nem feladatom azt eldönteni, hogy az embereknek ez valós vagy vélt érdeksérelme volt, amelyekbe egyébként az interjúk során betekintést nyerhettünk és megismerhettünk), érzelmi kitörései a múlt el nem temetett csalódásait, bántalmait hozzák felszínre, egybegyűjtik, felerősítik majd a külvilágban realizálják azokat, úgy, hogy maguk sem tudják, hogy olykor-olykor mire vagy mikre képesek és milyen pusztításokat visznek véghez.

Érdemes tehát megvizsgálni és megnézni azt, hogy a demonstrációkban résztvevő személyek életében az elmúlt több mint fél évszázadban elszenvedett sérelmek miként illeszkednek egy jóval korábban kialakult sérelmi nemzettudathoz – azaz milyen közelmúltbeli sötét emlékek éreztetik hatásukat, legyen az gazdasági, politikai vagy bármilyen befolyásoló tényező –, valamint hogy miként hatnak a személyekre, miként hozzák azt a belső tudatukból a felszínre. Ebben a dolgozatban a megbántott emberek sérelmeit és a magukat ma is veszteseknek vagy veszélyeztetetteknek érző rétegek, valamint az akkor szolgálatot teljesítő rendőrök érzelmeit vizsgáljuk a dolgozat második részében a narratív tartalomelemzés elméletén keresztül. Amennyiben ezt meg szeretnénk ismerni, és mi is betekintést szeretnénk ebbe nyerni, úgy a legjobb, ha a vizsgálni kívánt rétegek körében élő,

létező saját maguk által megélt, megtapasztalt valóságát ismerjük meg, a világukat, amelyet ott átéltek. Azt a világot, ami a célba vett társas közegben szociális konstrukció révén jött létre és ott lett érvényes.

Így mi is, akik olvassuk és tanulmányozzuk ezeket az interjúkat bepillantást nyerhetünk abba, hogy számukra mit is jelentett ez a szociális, jelenség, légkör. Megtudjuk, hogy számukra mit jelentett a realitás, a valóság-összetevő. És ez lesz az a keret, az a valóságkeret, amiben ők élnek, amihez alkalmazkodnak, amihez viszonyulnak, és érzelmeket, olykor döntéseket hozhatnak, amely sok esetben, mint például 2006 októberében is az emberi viszonylatok többségét, sokaságát alakította. A tárgyalni kívánt okok, amelyek az okozati tényezőt kiváltják, ezek összeférhetetlensége sokszor vont maga után hisztérikus, sőt olykor tudathasadásos jellegű magatartásformákat. A történelem során a magyar társadalom többször is megpróbált kísérletet tenni a szabadulásra, amitől egész életük jobbra fordulását várták. Ezek a kísérletek gyakran negatívummal, veszteséggel záródtak, a szó elsődleges értelmében rendre elbuktak, és csak hosszabb távon, mintegy évtizedeken át lappangva éreztették pozitív hatásukat, amit azonban már nem lehetett győzelemként felfogni. Ebből következik, hogy nyilván, akik ezen tevékenységekben aktívan részt vettek, vagyis „vesztesként” kerültek ki, minduntalan keresték a kudarcok felelőseit, és a közellenséget, amelyet rendre meg is találtak részben külső, idegen, részben hazai szereplőkben. Mindig kerestek és találtak is okokat arra, hogy miért ez történt, és miért pont így, ilyen formában történt. Ezeket az okokat szeretném most egyenként bemutatni a dolgozat első felében kizárólag a készült jelentések, míg a második felében a pszichológia segítségével, amely oda vezetett, hogy az ország, és a lakossága – mert nem csak a magyar állampolgárságú személyeket kell érteni, hanem az itt letelepedett, bevándorolt állampolgárokat is, akik szerves részét képezik társadalmunknak – mértéktelen károkat, és sérüléseket szenvedett.

II fejezet -1- es alpont

Okok

a) Balatonőszödi beszéd 2006-ban

Az egyik legsarkalatosabb pontja a dolgozatnak, hiszen mind a Balsai, mind pedig a Morvai, Gönczöl féle jelentés is kiváltó okként tünteti fel. A méltán elhíresült és nemzetközi szinteken is megjelenő balatonőszödi néven elhíresült szónoklat Gyurcsány Ferenc akkori miniszterelnök 2006. május 26-án, egy hónappal a választási győzelem után az MSZP frakció zárt balatonőszödi ülésén tartott záróbeszéde, melyben a bevezetendő reformok mellett érvelt a szocialista frakció tagjai előtt. A záróbeszéd részletét 2006. szeptember 17-én még a mai napig is ismeretlen személyek egyidejűleg több magyar sajtótermék szerkesztőségének is eljuttatták, így többek között a Magyar Rádiónak, az RTL Klubnak és Weyer Balázsnak, az origo.hu internetes portál főszerkesztőjének egy CD-n, mp3-as formátumban. A rádió 16 órai híreiben és honlapján is közölte a hírt. 17 óra magasságában az RTL Klub egyik riporterének Gyurcsány Ferenc Győrben elismerte: ő beszél a felvételen. Mint említettem a mai napig sem lehet tudni, hogy ki készítette a felvételt, vagy kik készíthették a felvételt, Gyurcsány Ferenc többször tagadta, hogy az neki állt volna érdekében.

Ezután Szilvássy György kancelláriaminiszter utasítására a Nemzetbiztonsági Hivatal kezdte meg a vizsgálatot, hogy az őszödi védett kormányüdülő további lehallgathatóságát megszüntesse. A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy az épületen vagy az üdülőn kívülről történt volna a lehallgatás. A jó minőségű felvételt egyértelműen az üdülő belső hangtechnikai rendszerén rögzítették. Amikor kiderült, hogy a kiszivárogtatót az MSZP soraiban kell keresni, Gyurcsány Ferenc a párton belüli újabb feszültségek elkerülése érdekében leállította a vizsgálatot. Meg nem erősített források szerint bizonyos jelek arra utalnak, hogy a beszéd néhány nappal 2006. szeptember 17-e előtt ellenzéki kapcsolatokkal rendelkező informatikusokhoz került, sőt Orbán Viktor 2006 nyári megnyilatkozásából néhány politológus arra következtetett, hogy a Fideszhez már hónapokkal korábban eljuthatott a felvétel... Először csupán egy részlet került elő, de rövid idő múlva azonban egy hosszabb, 25 perces rész is (pl. Gyurcsány Ferenc blogján); több gondolata és fogalmazásmódja („[...] elkúrtuk. Nem kicsit, nagyon.”; „Nyilvánvalóan végighazudtuk az utolsó másfél-két évet.”; „Jöttek páran, akik nem szarakodtak azon, hogy a megyei önkormányzatban lesz-e majd helyük, vagy nem, hanem megértették, hogy másról szól ez a kurva ország.”) sokakban

felháborodást keltett, Budapesten és számos magyarországi városban tüntetéssorozatot váltott ki. Tüntető, közéleti személyiségek, magyar és külföldi politikusok követelték a miniszterelnök lemondását.

Mindkét jelentés az egyik kiváltó oknak, mind szeptember és mind október szintjén a balatonőszödi beszédet említi. Kimondta, hogy „változtatni kell, hiszen a politika az elmúlt években hazugságra épült, és ennek a választások előtti másfél évben részesei voltak ők is, mert nem tudtak kitörni”. Bár utólag a miniszterelnök úgy magyarázta, az elmúlt 16 év hazugságairól beszélt, a beszéd arra tartalmaz világos utalásokat, hogy saját kormánykoalíciója szándékolt és rendszeres hazugságairól, illetve a parlamenti választások előtt a választók előtt eltitkolt tényekről van szó:

„Nyilvánvalóan végighazudtuk az utolsó másfél-két évet. Teljesen világos volt, hogy amit mondunk, az nem igaz. Annyival vagyunk túl az ország lehetőségein, hogy mi azt nem tudtuk korábban elképzelni, hogy ezt a Magyar Szocialista Párt és a liberálisok közös kormányzása valaha is megteszi.”

„Amit meg lehetett csinálni az elmúlt egy hónapban, azt megtettük. Amit az azt megelőző hónapokban titokban meg lehetett csinálni úgy, hogy nehogy a választási kampány utolsó heteiben előkerüljenek olyan papírok, hogy mire készülünk, azt megtettük. Úgy őriztük a titkot, hogy miközben tudtuk és ti is tudátok, hogyha el fog jönni a választási győzelem, utána nagyon neki kell állni, hogy soha ilyen problémánk nem volt.”¹

Ezen részlet volt az, amely a legnagyobb felháborodást keltette, és ez volt talán az az utolsó vízcsepp a pohárban, amely a későbbi eseményekhez vezetett, vezethetett.

b) A politikai mező polarizálódása, a Fidesz új taktikája

A második legsarkalatosabb pontja a dolgozatnak, a Gönczöl féle jelentés alapján, hogy a politikai indokok és okok, vagyis az ellenzék által tanúsított magatartás. *A népfelség elvének újabb megjelenésére a végső és mindent átszínező okot a politikai mezőnek az a*

¹ Balatonőszödi beszéd hangfelvétel – Gyurcsány Ferenc záróbeszéde 2006-ban, szerzője ismeretlen

drámai polarizációja szolgáltatja, amely a Fidesz 2002-től érvényesített új politikai taktikájával kezdődött, és amelynek következtében a politikai feszültség 2006 derekán különösképpen kiéleződött. A megosztottság elsősorban a társadalom politikailag aktív és érdeklődő tagjait sodorja magával. Hevessége révén azt a benyomást kelti, mintha hatása alól szinte senki sem vonhatná ki magát. Ez pedig jórészt optikai csalódás, hiszen jelentős társadalmi csoportok kívül maradnak a konfliktus hatókörén: a független szellemek, a közömbösek, a társadalmilag marginalizálódottak, az elvszerű politikakerülők és a politikától megundorodott emberek, valamint a szegények és iskolázatlanok. ²A jelenlegi nagymértékű politikai megosztottság eredetét sok tekintetben homály fedi, de feltételezhető, hogy a kritikus sarokpont a 2002. évi parlamenti választás két fordulója közötti nagyszabású Fidesz-offenzíva részleges sikere volt. A párt és a jobboldal váratlan veresége – egyebek közt annak minimális mértéke miatt – pszichológiailag nehezen volt feldolgozható és tudomásul vehető. Annál is inkább, mivel a választási kampányban nagy hangsúlyt kapott a nemzet és a jobboldal azonosítása mint az identitáspolitiká magva.

Ezt sugalmazta a „kokárdakampány”, a polgári kormány formula és az ismert jelszó: a nemzet nem lehet ellenzékben (id). ³A 2002-es választások után jelentette ki a Fidesz elnöke: „Elfogadom, hogy az alkotmányos szabályok szerint ellenzékben vagyunk, de nem vagyok hajlandó így is gondolkodni.” Ez a „másként gondolkodás” feltehetőleg a „népakarat” parlamenten kívüli folyamatos szervezését, vagyis a céltudatos tömegpolitika, a folyamatos tömegmobilizálás alkalmazását, az offenzív, negativisztikus politika érvényesítését, továbbá az „egy a tábor, egy a zászló” jegyében teremtett jobboldali szervezeti egység létrehozását jelenti. *Ezzel kezdődött a Fidesz új orientációja – immár a torgyáni tehertétel nélkül. Ennek az irányvételnek kellett volna igazolódnia a 2006. évi választásokon. Az 1998-as jobboldali*

² Vizsgálati jelentés a 2006. szeptember–októberi fővárosi demonstrációkkal, utcai rendezvarásokkal és rendfenntartó intézkedésekkel kapcsolatos eseményekről - Budapest, 2007. február 2., 11 óra - © Csepeli György, Gönczöl Katalin, Györgyi Kálmán, Halmai Gábor, Kacziba Antal, Ormos Mária, Pataki Ferenc, Tóth Judit, Vörösmarti Mihály

³ Vizsgálati jelentés a 2006. szeptember–októberi fővárosi demonstrációkkal, utcai rendezvarásokkal és rendfenntartó intézkedésekkel kapcsolatos eseményekről - Budapest, 2007. február 2., 11 óra - © Csepeli György, Gönczöl Katalin, Györgyi Kálmán, Halmai Gábor, Kacziba Antal, Ormos Mária, Pataki Ferenc, Tóth Judit, Vörösmarti Mihály

siker azt a reményt táplálta, pontosabban azt az illúziót keltette, hogy a Fidesz a „több mint kormányváltás” jelszavával hosszú időre – akár több választási ciklusra is – berendezkedhet. Ez a saját szempontjából logikus várakozás azonban nem vált valóra, ami csak növelte a frusztráció súlyát és letaglózó mivoltát. Orbán Viktor makacs szívósságára vall, hogy a kudarcot együttes élménnyé és a tábor összetartó erejévé tudta transzformálni (lásd a várbeli gyűlést). A „csalás”, az „újraszámolás” emlegetése is csökkentette a kudarcélmény súlyát.⁴

c) Az MTV székház ostroma

Mint, ahogy arról korábban olvashattunk 2006. május 26-án Gyurcsány Ferenc egy hónappal választási győzelme után a balatonöszödi MSZP-frakcióülés záróbeszéde keretében éles kritikával illette saját addigi kormányzását. Frakciója előtt beismerte az elmúlt évek hazugságait, illetve a valós eredmények eltitkolásával megnyert választásokat. Az öszödi beszéd részletét 2006. szeptember 17-én ismeretlen személyek, ismeretlenérdektől vezérelve eljuttatták több magyar sajtótermék szerkesztőségének is egyidejűleg, így talán nem túlzás azt állítani, hogy a beszéd tartalma órák alatt eljutott szinte az ország teljes közvéleményéhez.

Ezt követően sosem látott mennyiségű felháborodott tömeg vonult spontán módon a fővárosi és vidéki közterekre, hogy követelje a miniszterelnök távozását. Sokak eltökéltségét csak fokozta a kormányfő azon jóslata, hogy tüntetésekre ugyan számítani lehet, de majd megunják és hazamennek.

Sólyom László köztársasági elnök nyilatkozata szerint a „hír morális válságba sodorta a z országot, és ezt a válságot a miniszterelnök reakciói csak fokozták”.

Orbán Viktor szintén mérsékelt hangot megütve így fogalmazott: „a mi higgadt, nyugodt álláspontunk az, hogy egy beteges hazudozóval van dolgunk.”⁵

⁴ Vizsgálati jelentés a 2006. szeptember–októberi fővárosi demonstrációkkal, utcai rendezvarásokkal és rendfenntartó intézkedésekkel kapcsolatos eseményekről - Budapest, 2007. február 2., 11 óra - © Csepeli György, Gönczöl Katalin, Györgyi Kálmán, Halmai Gábor, Kacziba Antal, Ormos Mária, Pataki Ferenc, Tóth Judit, Vörösmarti Mihály

⁵ Dr. Balsai István - A 2006-os őszi erőszakos rendőri fellépést vizsgáló miniszterelnöki megbízott jelentése – 2011.03.15.

Másnap, szeptember 18-án folytatódtak a tüntetések, különösen a Parlament előtti Kossuth téren koncentrált nagy tömeg. A tüntetők egy csoportja petíciójuk beolvasásának szándékával a közeli MTV székházhoz vonult, azonban a TV vezetése nem tárgyalt velük. A tömeg és az indulatok tovább nőttek, ezért a székházhoz rendőri erősítés érkezett, akiket viszont a tömeg dobálni kezdett és beszorított a főbejáráthoz. A több órás „ostromállapot” után a rendőri csapatok szakszerűtlen – akár parancsnoki mulasztás vagy utasítás szerinti – be nem avatkozása miatt a tüntetők egy csoportja végül bejutott az MTV székházába. Az „ostrom” jelentős anyagi kárral és több rendőr és civil súlyos sérülésével járt, az állományra gyakorolt negatív pszichés hatással együtt.

*Az esemény kapcsán máig tartják magukat olyan nézetek, amelyek szerint az ostrom részben provokáció volt, és a hatalmában meggyengült miniszterelnök a tüntetők túlkapására várva akarta megfordítani, maga mellé állítani a közvéleményt. Mindmáig nem derült ki azt sem, hogy mi történt a megsebesült, vagy magukat „megadó” rendőrök fegyvereivel.*⁶

Az MTV ostromának a későbbiekre nézve talán legsúlyosabb eredménye mégis az lett, hogy a magát megalázottnak érző rendőri állományban kialakult egy erős ellenérzés minden tüntetővel szemben, ami napok alatt egyes vélekedések szerint revans vágygá fokozódott.

Összesen tizenhat sérültet szállítottak kórházba a mentők. Közülük három súlyos, a többiek könnyű sérülést szenvedtek, nyilatkozta Golopencza Pál, az Országos Mentőszolgálat szolgálatvezető főorvosa.

Hatvankét embert állított el ő a szerda éjszakai budapesti rendbontások során a rendőrség, ötvenöt embert vettek őrizetbe rendbontás, csoportos garázdaság, hivatalos személy elleni erőszak miatt. A három nap alatt több mint 200 embert vettek őrizetbe.

*Ezek tehát az előzményei a véres október 23-ai eseményeknek, ami minden szempontból példátlan időszaknak tekinthető az esendő magyar demokrácia történetében.*⁷

⁶ Dr. Balsai István - A 2006-os őszi erőszakos rendőri fellépést vizsgáló miniszterelnöki megbízott jelentése – 2011.03.15.

⁷ Dr. Balsai István - A 2006-os őszi erőszakos rendőri fellépést vizsgáló miniszterelnöki megbízott jelentése – 2011.03.15.

d) Rendőri felelősség

Tömegosztatásra parancsot az országos rendőrfőkapitány, jogkörében és hatáskörében a biztosítás parancsnoka, a központi állami ünnepeken túli jogsértő demonstrációk felszámolására a budapesti rendőrfőkapitány adhat ki .

A helyszínen — a Kossuth téren — tartózkodott:

- **Gergényi Péter** r. vör. gy. budapesti rend őrfőkapitány,
- **Lapid Lajos** r. ddtábornok, valamint több alkalommal is megjelent
- **Bene László** r. altábornagy az országos rendőrfőkapitány .
- **Majoros Zoltán** r. ezredes műveletirányító parancsnok

A felsorolt négy parancsnok utasításai alapján került sor az október 23-án történt tömegosztatásra .A Balsai jelentés a tömegosztatás értékeléséhez sorra vette azokat a kiemelhető rendőrszakmai hibákat, valamint intézkedéseket, amelyek külön-külön és együttesen is hozzájárultak az október 23-ai események brutalitásaihoz. Ezen okokat külön és nem sorolom fel dolgozatomban Az elemzés során számos tevőleges vagy mulasztásos bűncselekmény megvalósulásának lehetőségére hívta fel a figyelmet. *A cselekmények felelősi körét elsősorban a fent említett parancsnokok, valamint a helyszíni parancsnokok körében kell keresni .*⁸

⁸ Dr. Balsai István - A 2006-os őszi erőszakos rendőri fellépést vizsgáló miniszterelnöki megbízott jelentése – 2011.03.15.

III. fejezet

A narratív pszichológiai tartalomelemzés elmélet

A narratív pszichológia mindenek előtt pszichológiai metaelmélet, ami az elbeszélő funkciót a pszichikum általános antropológiai sajátosságaként fogja fel. (Pléh, 1996, László, Ehmann, Péley, Pólya, 2000, Ehmann, 2002). Ebben az értelemben az elbeszélés már a tulajdonképpeni verbális történet vagy akár a nyelv előtt létezik, mint a valóság tudati konstrukciójának, jelentésekkel és értelemmel való felruházásának természetes módja (Ricoeur, 1984-87; Bruner, 1986; Sarbin, 1986). *A narratív pszichológia, mint metaelmélet, különös erővel érvényesül az én-pszichológiában, ahol az esszencialista én-felfogásokkal szemben az én egységének és azonosságának kérdéseit az élettörténeti elbeszélésből kiindulva próbálják megoldani*⁹ (Bruner, 1990; László, 1999; László és munkatársai, 2000; Pléh, 2002; 2003; Ricoeur, 2001; Spence, 2001). Az elbeszélésnek ezt az identitás-konstituáló felfogását a hagyományos identitás felfogásokhoz képest Polkinghorn az alábbiakban foglalja össze: „Azok az eszközök, melyekkel a humán tudományok az én-fogalomhoz közelítenek, általában nem sokban különböznek azoktól a kutatási eljárásoktól, melyeket a formális tudományok fejlesztettek ki a tárgyak és dolgok azonosítására és mérésére... Ezzel szemben az emberek személyes identitásukhoz és én-fogalmukhoz az elbeszélés révén jutnak el, és létezésüket azáltal képesek egységbe foglalni, hogy egy kibontakozó és fejlődő történet kifejeződéseként értik meg. Saját történeteink közepén élünk, és nem lehetünk bizonyosak abban, hogy ezek a történetek hogyan fejeződnek be. A cselekményt folyamatosan felül kell vizsgálnunk, ahogy új események adódnak életünkhöz. Az én tehát nem valamilyen statikus dolog vagy szubsztancia, hanem a személyes események összerendeződése egy olyan történeti egységgé, ami nem csak azt foglalja magába, ami valakivel megtörtént, hanem azt is, ami várhatóan történni fog.” (Polkinghorn, 1988, 150.o.).

A narratív pszichológia metaelméleti szálán jelentős szociálpszichológiai fejlemények is kibontakoztak. Az elbeszélő funkció mentén – Halbwachs kollektív emlékezeti hagyományát felelevenítve – a kollektívum újfajta értelmezése, a kollektív reprezentáció és a csoportidentitás összefüggésének kérdései, illetve az identitás narratív

⁹ BRUNER, J. (1990): Acts of Meaning. Cambridge, MA: Harvard University Press.

áthagyományozásának problémája került előtérbe (Assmann, 1999). ¹⁰A narratív pszichológia második arca a történet vagy elbeszélés, mint természetes tárgy használata és az egyéni pszichikumban betöltött funkciói felé fordul. A történet-generálás és megértés szabályaitól (Labov és Waletzky, 1967, Rummelhart, 1975) az ismeretreprezentációk szerveződéséig (Schank és Abelson, 1977; 1995; Wyer, Adaval és Colcombe, 2002) számos jelenségekört vizsgáltak. Az elbeszélés szempontját ugyanakkor kiterjesztették olyan hagyományos pszichológiai jelenségekörökre is, mint a gondolkodás (Bruner, 1986; Bruner és Lucariello, 2001) az érzelmek (Dyer, 1993; Oatley, 1992), az emlékezet (Nelson, 1993; Rubin, 1996) vagy a személyiségfejlődés (Stern, 1995). Ebben az értelemben beszélhetünk a gondolkodás, az érzelmek, az emlékezet narratív elméleteiről, narratív személyiségfejlődési vagy identitás elméletekről. Ugyanide kapcsolhatók az irodalmi elbeszélés pszichikus felfogásával kapcsolatos kutatások is, amelyek a történetmegértés sajátos, irodalmi feltételeire irányulnak (Halász, 1987; László, 1999). A narratív pszichológiának ez a szintje –mivel az egyéni pszichikus reprezentációk szerveződésével foglalkozik-- áll legközelebb a klasszikus értelemben vett kognitív pszichológiához. (Pléh, 1996; László és mtsai, 2000; Pennebaker, 2001).

Végül, de nem utolsó sorban az elbeszélés a narratív pszichológiában a pszichológiaiállapotok és viszonyulások „hordozójaként” is megjelenik. Az elbeszelt történetben, vagyis abban a módban, ahogyan az emberek életük és környezetük eseményeinek értelmet és jelentést adnak, kifejezésre jutnak belső állapotaik és egymáshoz fűződő viszonyaik. Ugyanígy, egy csoport kanonizált vagy reprezentatív történetei a csoportban uralkodó értékekről és normákról, a csoportban elfogadott megküzdési módokról, a csoportidentitás jellemzőiről, stb. informálnak. A narratív pszichológiának ebben a harmadik irányzatában az elbeszélést, mint a pszichológiai jelenségek „tárházát” (Ehmann, 2002) vagy „indikátorát” (Pléh, 2003a) fogják fel. ¹¹Korábbi munkáinkban feltártuk, hogy a kvalitatív elemzéssel kibontható tematikus tartalmak mellett az elbeszélésnek a huszadik századi narratológia által leírt strukturálistulajdonságai összefüggésbe hozhatók az elbeszélő pszichológiai állapotaival, és erre alapozva kidolgoztuk

¹⁰ ASSMANN, J. (1999): A kulturális emlékezet. Budapest, Atlantisz Könyvkiadó.

¹¹ EHMANN B.(2004): tartalomelemzési módszerek a szubjektív időélmény vizsgálatára laikus beszélők szövegeiben. Magyar Pszichológiai Szemle, 59, 3, 345-361.

a narratív pszichológiai tartalomelemzés elméletét és módszertanát (László, Ehmann, Péley, Pólya, 2000; 2002). Felfogásunk szerint az élethelyzetekre és élettörténeti eseményekre vonatkozó elbeszélések strukturális tulajdonságai – például az idői mintázat, az elbeszélői perspektíva, az értékelési mintázat, a narratív koherencia, a cselekmény komplexitás, a szereplőknek tulajdonított funkciók stb. – valamint a pszichológiai állapotok és folyamatok összefüggéseire hipotézisek állíthatók fel, és ezek a hipotézisek empirikusan, a szöveg szintjén végzett elemzésekkel, a viszonylag egzaktan azonosítható strukturális szövegelemek révén ellenőrizhetők.

A szakdolgozat középponti eleme az elbeszélés, amelyet korábban interjúként olvashattunk. A narratívum fogalmát, mint, ahogy azt az elején láthattuk, elég sokféleképpen lehet használni, számos alfaja, változata alakult ki az idők folyamán, így most azt fogom bemutatni, hogy az elbeszélések elkészítése során melyik módszert alkalmaztam. A narratívum természetesen van benne mindennapi életünkben, használjuk és ismerjük a szabályait, anélkül, hogy minderről tudnánk. Ahogy Roland Barthes (1988) írja: *A narratívum az emberiség történetével kezdődik, és soha sehol sem éltek emberek, akiknek az életében ne játszott volna szerepet. A narratívum átível a kultúrákon és a történelmen.*¹² Jerome Bruner (1986) feltételezte, hogy a narratívum nem egyszerűen az emberek közötti természetes kommunikációs mód, hanem a gondolkodás sajátos formája, és alapvetően különbözik a logikus, vagy paradigmatiszós gondolkodástól. Mindkettő szerves részét képezi az emberi gondolkodásnak, de a tapasztalatok szervezésének különböző útját követi az egyik és a másik, így valóság konstruálási módjuk is különböző. A paradigmatiszós – nevezhetjük tudományos-logikai módnak – az igazságot formális logikai eljárásokkal és tapasztalati bizonyítékok révén tételezi, és eközben olyan oksági viszonyokat keres, melyek univerzális igazságfeltételekhez vezetnek. A narratív mód a gondolkodás „hétköznapi” formája, mások szándékait, tetteit, a hozzájuk tartozó történeteket, illetve azok következményeit vizsgálja. A narratívum a pszichikus reprezentáció univerzális formája, ami a mentális állapotok (szándékok, célok, vágyak, stb.) tulajdonításának képességére épül. A dolgokat, eseményeket nem egyszerűen észleljük, majd sorrendbe rakjuk, hanem az észlelés maga is jelentésadási folyamat. Az egész(leges) tapasztalatra, mint jelentésteli eseményre vonatkozó reprezentáció kiindulási

¹² BARTHES, ROLAND (1988): Bevezetés a szöveg strukturális elemzésébe. In.: Kanyó Z. – Síklaki I. (szerk.): Tanulmányok az irodalomtudomány köréből, Tankönyvkiadó, Budapest.

alapja az, hogy az interaktív események észlelése és értékelése azok (feltételezett) jelentésén alapul. Más szavakkal, hogy világossá váljon a szándék, az ok, a cél, stb. szervezi az eseményeket. A fenti kutatások és megállapítások arra utalnak, hogy az értelmezés és jelentésadás nem valamilyen természetidegen folyamat: biológiai értelemben vagyunk értelmező szervezetek, okokat keresők, szándékértelmezők.

Narratív tulajdonságoknak nevezzük azokat a jellemzőket, amelyek univerzálisan megtalálhatók az elbeszélésekben, amelyek egy szöveget elbeszéléssé tesznek. Így például minden elbeszélésnek van legalább egy szereplője (általában több), a szereplőknek vannak cselekedeteik, előre mozdító funkcióik, minden történetet valamilyen nézőpontból mondanak el, az elbeszélés mindig időben lejátszódó eseményekről szól. Az elbeszélésben mindig van értékelés, ami az elbeszélő személyes viszonyát fejezi ki az elbeszélte eseményekhez, valamint az elbeszélés az értelemadásra, a koherencia megteremtésére törekszik. *A narratív pszichológia nem önálló elmélet, hanem a pszichológiai jelenségek olyan megközelítésmódja, amely az elbeszélést a jelenség szubsztanciális mozzanatának tartja, és a narratívum tulajdonságait a jelenség megismerésének és elméleti általánosításának a középpontjába állítja (László, 2000).*¹³ Az ember lelki működésének megismerését illetően elfogadja az interpretációt: interpretál, de ezt az interpretációt szabályokhoz köti. Ezeket a szabályokat egyfelől az elbeszélő funkció megismerésében jelentős eredményeket elért filológia, illetve narratológia bocsátja rendelkezésre.

Másrészt a narratív pszichológia az elbeszélő szövegeket a forrásra vonatkoztatott adatbázisként kezeli, ezeket az adatokat az elbeszélő funkciók és a pszichikus funkciók összefüggésére vonatkozó elméletek segítségével interpretálja. Így lehetősége van arra, hogy interpretációit a forrásszemélyről vagy csoportról gyűjtött egyéb adatokkal hitelesítse. Ez teszi lehetővé, hogy a narratív pszichológia explicit szabályokkal dolgozó számítógépes tartalomelemzési eljárásokat vegyen igénybe. Saját vizsgálatomban a szereplők és funkcióik narratív pszichológiai elemzését végeztem el. Az élettörténeti epizódok elbeszéléseiben a szereplők köre pszichológiai szempontból jól osztályozható. Az elbeszélés, különösen az élettörténeti elbeszélés sajátossága, hogy a szereplők, vagyis a társak cselekedeteikkel nem

¹³ LÁSZLÓ J., EHMANN B., PÉLEY B., PÓLYA T. (2000): A narratív pszichológiai tartalomelemzés: elméleti alapvetés és első eredmények. *Pszichológia*, 20. évf. 4. szám, 367-390.

csak a cselekményt lendítik előre (azaz nemcsak cselekmény – funkcióik vannak), hanem a személyiségfejlődés, illetve a személyiség állapota szempontjából lényeges interperszonális, pszichológiai funkciókat is képviselnek (segítenek, védelmeznek, védelemre szorúlnak stb.). Remélem, hogy az elvégzett tartalomelemzéssel képet kaphatunk arról, hogy mit is érezhettek a szolgálatot teljesítő rendőrök, valamint a másik oldalon, lázadó civil erők.

III. fejezet -1-es alpont

Vizsgálati módszerek, módszertan, matematikai statisztika

A dolgozat elkészítésénél fontos szerepet játszott, hogy megfelelő interjúalanyt találjak, akik hajlandóak nyilatkozni. Széles ismeretségi körömről való tekintettel ezzel nem is lett volna probléma, azonban mikor felvetődött a kérdés, hogy a hitelesség kedvéért ezeket az interjúkat diktafonra rögzítsük, sokan elzárkóztak már a válaszadástól is, nemhogy az interjú elkészítésétől. Az embereken úrrá lett a félelem, szó szerint „a nem politizálok „válaszadással utasítottak el. Időközben a kollégákat is elég nehéz volt meggyőzőm, hogy interjút készítsünk, mert 2011. március 14.-én a felelős kormányunk, miután elfogadta a semmisségi törvényt – A 2006 őszi tömegosztatásokkal összefüggő elítélések orvoslásáról-, egy négy bekezdéses átiratban megköszöni a Rendőrség munkáját, és elmondja, hogy, a rendőri jelentéseken alapuló jogerős ítéleteket hatályon kívül helyezi, vagyis a rendőr szava semmit sem ér egy állampolgáréval szemben-, de mindemellett erőt és egészséget kíván a további munkavégzéshez. A rendőrök becsületébe tapostak ezzel bele. Végül megpróbálva a lehetetlent 10-10 fővel sikerült tartalmilag elég változatos interjút készítenem, amely később felhasználható volt, ahhoz, hogy a statisztikai próbákat, és az elemzéseket elvégezhessük.

Összefoglalva a kutatás összesen 10-10 rendőrökkel és civilekkel készített félig strukturált interjú felvételéből nyert szövegbázissal végzett pszichológiai tartalomelemzésén alapul. A meginterjúvott rendőrök és civilek számaránya a Magyarországon szolgáló teljes rendőri állományhoz (kb. 24.000 fő), valamint a lakosság számarányához képest rendkívül alacsony, ezért a minta reprezentatívnek nem tekinthető. Mégis, mintánk összetétele, főbb ismérvének megjelenése többé-kevésbé tükrözi azokat. Az interjú alanyai rendőri részből magába foglalja fontosabb rendőri szakágak képviselőit – mindenekelőtt mind létszámát, mind a tevékenység jellegét tekintve meghatározó két terület: nevezetesen a közrendvédelmi valamint a bűnügyi szakág sorolható ide –; hiszen követi a magyar rendőrség beosztási hierarchiájában kialakult arányokat – azaz az alsó- közép- és felsővezetők számarányát a beosztott rendőri létszámhoz képest. A civil szféránál is hasonló elemzéseken alapul az interjúkészítés, a civil szférát alkotó, munkaviszonyukban igen eltérő személyek nyilatkoztak.

1. Az interjú

A beszélgetések átlagosan 15 percesek voltak, de igen változóak, volt aki pár sorban, volt, aki kész regényben mesélte el a történeteket, de a közös bennük, hogy mindegyikről magnófelvétel, majd a kazetták tartalmáról szó szerinti átirat készült. Összesen megközelítően 100 oldal terjedelmű szövegtest keletkezett. Az interjúk során különös gondot fektettünk arra, hogy interjúalanyaink utólagos azonosíthatósága mások számára kizárt legyen. Ezért sem a hanganyag, sem az átiratok nem tartalmazzák az egyedi azonosításra szolgáló jellemzőket. Az félig struktúrált interjúk a következő kérdéskörök mentén szerveződtek (interview guide):

- Saját átélt élményének előadása a vizsgált esemény tükrében, témamegjelölés után
- Az esemény bekövetkezésének okai és indokai saját szemmel
- A bekövetkezett esemény megakadályozásának esetleges lehetőségei, mit tehettek volna
- Mi lehet az oka, a háttere, a célja a jelenség-együttesnek, avagy miért robbanhatott ki?

E szempontok jelölik ki azt a korábban említett, lazán körvonalazott fogalmi keretet, amelyet jelentéssel, tartalommal maguk az interjú alanyok töltenek fel. Fenti tematikus csomópontok az interjúk menetében a legváltozatosabb sorrendiségben és persze terjedelemben bukkantak fel. Az interjú felépítése szempontjából egyetlen kötött elem szerepelt: a beszélgetések az elsőként megjelölt kérdéskör felvetésével kezdődtek. Az interjúk kapcsán még egy megjegyzés kívánczik ide. Bár amint azt LÁSZLÓ felveti, az interjúszövegek ál-narratívumokként is felfoghatóak (1998/b. 245.o.), próbainterjúink készítése során megkíséreltük az alanyainktól származó „valódi”, 2006-os októberi események, történetek összegyűjtését. Nem kis csalódásunkra a próba-interjúk résztvevőitől inkább csak forgatókönyvszerű, jelentés formájú, és értékelhetetlen intencionális elemekben szegényes, lényegében használhatatlannak bizonyult alig-történeteket kaptunk, ezeket nem számoltuk bele az interjúkészítésbe.

2. Az adatgenerálás

Már említettük, hogy az interjúalanyainktól származó teljes szövegállományt – az ún. szövegtestet – a pszichológiai tartalomelemzés korábban inkább kvalitatív szövegelemzés névvel illetett, de újabban az EHMANN révén szekvenciális-transzformatív modell elnevezést kapott eljárása segítségével dolgoztuk fel. A modell lényegét EHMANN világosan tárja elénk: ...”az elsődleges cél a szövegelemek manifesztan láthatóvá tétele, amennyiben azok az elemzés kiinduló állapotában rejtettek; (...) végcélja pedig az, hogy skálázható pszichológiai változók értékeit azonosítsa”. (2002 70.o.) Más szóval a szövegekben rejlő különböző jelentéseket az egyes jelentésekhez (tartalmakhoz) rendelt különböző kódoknak mint megállapítható változóknak alkalmazásával tesszük explicitté, és ezáltal kvantifikálhatóvá. Annak érdekében, hogy a szövegekben megbúvó rejtett jelentéseket azok eredeti komplexitását és gazdagságát lehetőség szerint mind teljesebben megőrizve azonosítsuk, a kvalitatív tartalomelemzésen belül az ún. tematikus elemzés technikáját használtuk. Ennek legfőbb ismervét abban jelölhetjük meg, hogy mindazon szövegelemek, amelyek a szöveg egy adott pontján felismerhető és körülhatárolható tartalmat hordoznak, a jelentést megragadni hivatott hozzárendelt kód segítségével váljanak azonosíthatóvá és összetartozóvá. Valamely, kóddal jelölt jelentést hordozó tematikus egység lehet egy tagmondat, de akár oldalakon keresztül tartó terjedelmes szövegrész is. A továbbiakban egy fontos és csak látszólag elméleti jellegű, valójában messze ható, a módszertant érintő problémát kell felvázolnunk.

A szociális reprezentációk narratív szerveződésének hipotézise a közösen birtokolt tudást (a lokálisan érvényes valóságot) éppen annak elbeszélhető, kommunikálható jellege miatt a tudat számára elérhetőnek véli. Ugyanakkor – igaz, a mentális reprezentációk kognitív szerveződésére korlátozottan – a tudás reprezentációjának további lehetőségeit, szintjeit is leírták már. A megismerés kutatói beszélnek szubszimbolikus szintű kognícióról (SMOLENSKY 1996); a tudat számára hozzáférhetetlen procedurális emlékezeti – és viselkedés-szervezési – működésről (SCHACHTER 1992) vagy a tudás kifejtettsége/bennefoglaltsága alapján kategorizáló felosztásról (KARMILOFF-SMITH 1996). A nem tudatosan reprezentált információk kommunikálása természetesen szintén lehetséges és létező folyamat, akár verbális, akár nem verbális csatornákon keresztül. Még a procedurális emlékezetben őrzött rutinok is amint kioldódnak, társas közegben üzenetértékre tehetnek

szert. A tudás mindeme, nem tudatos mechanizmusokon keresztül tárolt elemei annak révén, hogy az emberi kommunikáció részévé válhatnak, továbbá, mivel semmi nem zárja ki, hogy emberek valamekkora közösségei összehangoltan reagáljanak a közlésekre – jelentésgeneráló hatást gyakorolhatnak (WAGNER 1998). A nem tudatos formában előálló jelentések – most már társas produktumként egzisztálva! – szintén hozzájárulnak a valóság valamely szeletének jelentésteli felfogásához, ha az „értelemadás” – vagy méginkább az „értelmessé tétel” – fogalmak használatát ez esetben túlzásnak is tartanánk...

Fentiekre tekintettel azt gondoljuk, hogy a szociális reprezentációk nemcsak tudatos, akaratlagosan kommunikálható tartalmakat hordozhatnak, hanem alkalmasint ugyan szintén szövegekbe ágyazottan, de az adott szociális reprezentációkat „használók” számára tudatosan fel nem ismert, rejtett jelentéseket is. Előfordulhat, hogy ez utóbbi összetevők (a társas közeg szubszimbolikus jelentései?) meghatározóbbak valamely viselkedés – modális – okaiként mint az adott szociális reprezentáció tudatos alkotói. Szerencsés esetben a kutató számára láthatóvá és értelmezhetővé válhat e kettősség. Fentiekre tekintettel szövegbázisunk tartalomelemzése során, ahol csak lehetőség kínálkozott rá, arra törekedtünk, hogy a feltárni kívánt szociális reprezentációk azon jelentéseit is explicitté tegyük, amelyek az érintettek körében rejtetten, tudatosan nem reflektálható formában léteznek.

3. A kódolás

Az egyes kódok által lefedett tartalmi kategóriák operacionalizálása – azaz a kódok definiálása oly módon történt, hogy,

- a különböző kódok egymástól jelentésükben egyértelműen elkülönülő tartalmi kategóriákat jelöljenek (ne legyen átfedés a kódok jelentés-mezejében);
- ugyanazon tartalmat mindig ugyanaz a kód jelölje.

A tematikus szintű elemzés – éppen, mert a jelentéseket a szöveg kontextusába ágyazottan kezeli – lehetővé teszi, hogy egy adott szöveghelyen előforduló nyelvi elemeket annak függvényében, hogy szűkebb vagy tágabb szövegkörnyezetükbe illeszkedőkként értelmezzük - egynél több kóddal is jelölhessük. Pl. előfordult, hogy egy többszörösen összetett mondat önmagában képviselt valamely tartalmi egységet (egyféle kód), de ezen nyelvi kategórián belül az egyik tagmondat az egész mondat önmagában álló jelentésétől függetlenül, attól teljesen eltérő dimenziójú egyéb tartalmat is magában rejtett (2. kód). Tehát az ilyen, nem túl gyakori esetben ugyanazon nyelvi egység más-más kontextusban különböző jelentéseket hordoz és ennek megfelelően többféle kóddal jelölt tartalom „alanya”.

A kódolt elemi tartalmak között kitapintható néhány jellegzetes logikai kapcsolat-típust szintén jelöltünk. E szerint különösen informatívnak bizonyult a

- „része valaminek” fogalmi szintű hierarchiát leképező összefüggése, („**X része Y-nak**”,
a továbbiakban: Y

↑

X),

- az „okoz” – jelölés mint az egyes tartalmak között kimutatható ok-okozati reláció megfelelője, „**X okoz Y-t** (Z-t stb.)”, (a továbbiakban: $X \rightarrow Y$),

- az „és”-kapcsolat, valamint

- az „együttes előfordulás”-reláció (X
| korrelál
 Y)

bevezetése.

4. Az adatfeldolgozás

A személyenként elvégzett tematikus egységek kódolása, a kódcsoporthoz azonosítása, majd ahol lehetséges volt, úgy a kódok, mint a kódcsoporthoz közötti logikai viszonyok jelölése után kiszámoltuk e változók mintákon belüli gyakorisági eloszlását. Mégpedig az esetek többségében mindkét rendelkezésre álló módszer alapján, nevezetesen annak vizsgálatával, hogy

1. a mintát alkotó 20 személy közül hány főnél jelent meg a kérdéses változó, akár csak egyetlen alkalommal is (ún.nem-gyakorisági elemző technika [HOLSTI 1969 in: EHMANN BEA i.m. 44.o.]),
2. a változó a teljes szövegtestben összesen hányszor fordult elő (gyakorisági elemző technika [i.m.]).

A nem-gyakorisági elemző technika révén előállt gyakorisági értékeket elemzési dimenzióként, és azokon belül elemzési hierarchia-szintenként is matematikai statisztikai feldolgozás alá vontuk. Abban az esetben beszélünk a megelőző szinthez képest magasabb reprezentációs elemzési szint megjelenéséről, amennyiben az egy lépéssel alacsonyabb jelentési szinthez (a kód-szinthez közelebb eső vagy maga a kód-szint) viszonyítva ebben legalább egy, a megelőző szint által még nem tartalmazott új kódcsoporthoz bukkan fel. Pl. már az alárendelt kódcsoporthoz elemzési szintjének tekintjük azon változók együttesét is, amely esetleg csak abban különbözik a kód-szinttől, hogy az utóbbiban azonosított n számú kód közül mindössze 2 kód egy közös változóba (kódcsoporthoz) tömörülve azonosítható. Mind e közben az összes többi kód változatlanul, "saját jogát" megőrizve szerepel e magasabb (alárendelt kódcsoporthoz-szintű) elemzési síkon is.

A szociális reprezentációkkal foglalkozó empiria gyakorta használja az "erős" vs. "gyenge" szociális reprezentáció-megjelölést, sokszor anélkül, hogy ezek operacionális kritériumait megadná. Azt gondoljuk, hogy az a tény, mely szerint valamely szignifikancia-szinten kimutatható egy szociális reprezentáció, önmagában ugyan szükséges, de még nem elégséges feltétele annak, hogy a kérdéses entitás "erősségéről" megalapozott véleményt alkothassunk: t.i. nem közömbös, hogy az adott, esetlegesen magas szinten szignifikánsnak bizonyult ($p < 0,01$) változó "pusztán" az elemibb szociális reprezentáció-alkotók síkján jelentős (kódok, alárendelt kódcsoporthoz sorai közt) vagy a széles jelentési mezőket (is) felvonultató, nagyléptékű elemzési szint(ek)en mutatkozik annak.

E megfontolásból kiindulva azt javasoljuk, hogy amennyiben a szociális reprezentációk feltárására irányuló vizsgálat során egymásra épülő jelentési hierarchia-szintek azonosítása lehetséges, akkor valamely, szignifikancia-szintű változót annál erősebb/gyengébb társas tudás-elemként ismerjük fel, minél magasabb/alacsonyabb jelentési hierarchia-szinten mutatható ki matematikai statisztikai jelentősége.

Az egyes jelentési dimenziókhoz kötődő, különböző elemzési szintekhez rendelt nominális típusú változóink matematikai statisztikai feldolgozása elsődlegesen a McNemar-próba sorozatos végrehajtásán alapult, mégpedig az alábbi metódust követve:

- 1., A McNemar-próba páros összehasonlításai segítségével megállapítottuk az adott elemzési szint (kód-szinttől a fő kód-szintig terjedően) legnagyobb gyakorisági értékkel rendelkező változójához képest az összes többi, ugyanezen szint alá rendelődő változójának χ^2 (X^2) értékeit.
- 2., A kapott X^2 értékeket nem a próbák által jelzett szignifikancia-szintnek megfelelően értékeltük, hanem annak függvényében, hogy az elemzés alatt álló halmazt összesen hány változó alkotta.¹⁴
- 3., A változók számát figyelembe véve, az alábbi eljárásmenetet követve határoztuk meg az adott elemzési- és szignifikancia-szintre érvényes Z^2 értékét:

a., P meghatározása :

$$\text{az elemzendő változók száma} = n \cdot \frac{n-1}{2} = y \rightarrow P = 0,05/0,01;0,1/$$

b., Z meghatározása: standard normális eloszlás táblázat : $P \rightarrow Z$

2

c., Z négyzetre emelése: Z^2

- 4., Végül a kiszámított X^2 értékeket a "közös" Z^2 értékhez viszonyítottuk. Akkor és csak akkor tekintettük szignifikánsnak a legnagyobb gyakoriságú változótól történő eltérés mértékét, amennyiben az éppen vizsgált változó X^2 értéke meghaladta Z^2 -ét ($X^2 > Z^2$).

Fentiek alapján egy talán szokatlan értelmezési lehetőség bontakozik ki: matematikai statisztikai értelemben tehát azon tartalmakat jelölő változó(k) számítanak szociális reprezentáció(-alkotó)knak, amelyek ebben az összefüggésben nem bizonyul(nak) szignifikánsnak és vice versa!

¹⁴ A matematikai statisztikai feldolgozás kapcsán nyújtott felbecsülhetetlen értékű segítségéért itt szeretnék köszönetet mondani Vargha Andrásnak.

Amikor majd az eredmények ismertetésére kerül sor, az ennek megfelelő, matematikai statisztikai szempontból korrekt megfogalmazás így kellene, hogy hangozzék: "x változó (kód, kódcsoporthoz, stb.) valószínűsíthetően jelentős szociális reprezentáció(-alkotó), mert nem szignifikáns." És ellenkezőleg: "y változó nem jelentős – nem szociális reprezentáció(-alkotó) –, mert szignifikáns"... Ekképpen – látszólag – még a formális logika elemei szabályával is összeütközésbe kerülő állítást kellene tennünk, amely bizonyosan megnehezítené az előadottak befogadhatóságát. E "csapda" kikerülése végett – bár az egzakt matematikai statisztika szemszögéből megítélve alapvetően kifogásolható módon, mégis, – minden alkalommal a kiszámított eredmények inverzét közöljük majd: "x változó szociális reprezentáció(-alkotó) lehet, mert szignifikáns (= jelentősnek számít!) $p < 0, \dots$ szinten. Így a konvencionálisnak tekinthető adatbemutató módszerrel összhangban álló formát alkalmazzuk, miközben tudnunk kell, hogy a matematikai statisztikai kontextusban valószínűleg fordított előjelű eredmény született.

Ahhoz, hogy ne csak elméleti síkon beszéljünk erről, így két oldalon be szeretném mutatni a főkérdések, kódcsoporthoz és kódok rendszerét, valamint az ezekről készült gyakorisági táblázatot is, így érthetővé és nyilvánvalóvá válik a pszichológiai tartalomelemzés elmélet gyakorlatiasabb oldala is.

Meginterjűvult rendőrök gyakorisági táblázata

	rendőr1	rendőr2	rendőr3	rendőr4	rendőr5	rendőr6	rendőr7	rendőr8	rendőr9	rendőr10	összesen	%-ban
főkód:agresszió	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9	90
<u>kódcsoport:tömegagresszió</u>	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	6	60
kód:tömegagresszió verbális	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	6	60
kód:tömegagresszió tevőleges	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	6	60
<u>kódcsoport:rendőragresszió</u>	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	8	80
kód:bosszúvág	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	8	80
kód:rendőri agresszió	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	8	80
főkód:erős és eszköz	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
<u>kódcsoport:parancsnoki szerep</u>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
kód:jó parancsnok	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	4	40
kód:rossz parancsnok	1	1	1	1	1	0	1	0	1	0	7	70
kód:rendőri feladat	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	7	70
kód:rendőri feladat +	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	7	70
<u>kódcsoport:erő túrás</u>	0	0	0	1	1	1	0	1	0	1	5	50
kód:lét számhiány	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	10
kód:eszközhiány	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	4	40
kód:felkészületlenség	0	0	0	1	1	1	0	1	0	1	5	50
kód:információhiány	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	3	30
főkód:csokok és célok	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
<u>kódcsoport:politika</u>	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	8	80
kód:ellenzék	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	4	40
kód:fizetett rendzavarók	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	20
kód:beletonőszód	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2	20
<u>kódcsoport:cél</u>	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	7	70
kód:hatalomátvétel legális	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	10
kód:hatalomátvétel illegális	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	7	70
főkód:attribútum	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
<u>kódcsoport:rendőri attribútum +</u>	1	1	0	1	1	1	0	1	1	1	8	80
kód:hivatalstuden	1	1	0	1	1	1	0	1	1	1	8	80
kód:összetartás	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	3	30
kód:önkontroll	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	3	30
<u>kódcsoport:rendőri attribútum -</u>	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	2	20
kód:elégedetlenség	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	7	70
kód:meglepettség	0	0	0	1	1	1	1	0	0	1	5	50
kód:váratlenség	0	0	0	1	1	1	1	0	0	1	5	50
kód:csalódás	1	0	0	1	1	1	0	0	1	0	5	50
kód:télelem	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	6	60

Meginterjúvult civilek gyakorisági táblázata

	civil1	civil2	civil3	civil4	civil5	civil6	civil7	civil8	civil9	civil10	összesen	%-ban
főkód:agresszió	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	9	90
<u>kódcsoport:tömegagresszió</u>	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	9	90
kód:tömegagresszió verbális	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	9	90
kód:tömegagresszió tevőleges	1	1	0	1	0	0	1	1	1	0	6	60
<u>kódcsoport:rendőragresszió</u>	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	8	80
kód:rendőri agresszió verbális	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	8	80
kód:rendőri agresszió tevőleges	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2	20
főkód:élmények	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
<u>kódcsoport:rendőr személtve</u>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
kód: jó rendőr	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	10
kód: rossz rendőr	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	9	90
<u>kódcsoport: rendőri feladat</u>	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	4	40
kód: rendőrgeladat +	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	4	40
kód: rendőrfeladat -	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	10
<u>kódtömegértéktrend</u>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
kód: tömegazonosulás +	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
<u>kódt:helyszín</u>	0	1	0	1	1	1	1	1	1	0	7	70
kód:anarchikus/keotikus	0	1	0	1	1	1	1	1	1	0	7	70
főkód:okok és célok	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
<u>Kódcsoport:politika</u>	1	0	0	1	1	0	0	1	0	1	5	50
kód:rossz életkörülmény	0	1	0	1	0	1	0	1	1	0	5	50
kód:tiltakozás	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	3	30
kód:balettonőszöd	0	0	1	0	1	1	0	1	0	0	4	40
<u>kódcsoport:cél</u>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
kód:hatalonátvétel	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	9	90
főkód:attribútum	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
<u>kódcsoport:civil attribútum +</u>	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	6	60
kód:kalandvagy	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	4	40
kód:menyugvás	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	3	30
kód:izgalom	0	0	1	0	0	1	1	1	0	1	5	50
kód:öröm	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	3	30
<u>kódcsoport:civil attribútum -</u>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
kód:félelem	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	100
kód:elégedetlenség	0	1	0	1	1	1	0	0	1	0	5	50
kód:értelmellenség	0	1	0	1	1	1	0	0	1	0	5	50

IV. fejezet -1-es alpont

A rendőrök élményei

A 2006 októberében jelen levő rendőrök közül tízzel sikerült mélyebb és használhatóbb interjút készítenem, amely során bepillantást nyerhettem abba, hogy mit éltek ott meg, lehetőségem nyílt az ott történeteket, és az általuk tapasztaltakat a harcban résztvevő szemszögéből megismernem, és szinte átélni az ő élményeiket. Viszont, ahogy azt a módszertan alfejezetnél is kiemeltem, mindenki kérte, hogy a beazonosítása ne történhessen meg, ezért a rendfokozatuk, és egyedi azonosításra alkalmas jellemzőjük nem jelenik meg az interjúk során. A szövegértelmezés során az interjúk összehasonlításakor, hogy olykor a tartalmi elemek nagyon hasonlóak, de a kifejezésben különböznek egymástól, ezért minden jelentéshez kódot kellett rendelnem, ami majd megértetésül szolgál a jelentésátadás folyamatában. Éppen ezért 25 darab kódot, 9 kódcsoporthoz, és 4 darab főkódot generáltam, amely szerves részét képezi a szakdolgozatnak.

Az első főkód az agresszió nevet kapta. Attól függetlenül, hogy a rendőr, akivel az interjút készítettem milyen beosztásban volt, milyen szolgálati feladatot látott el, illetőleg hol volt jelen az októberi eseményeknél tízből kilencen, azaz a 90%-uk megemlíttette az agresszió fogalmát a szövegkörnyezetben való elhelyezkedésében. Tulajdonképpen érthető, hogy egy ilyen érzelmileg felfokozott hangulatban, amely akárcsak, ha visszagondolunk a Deák téren, a tanknál, vagy a Blahán, vagy a főváros bármely területén volt, az agresszió, mint attribútum megjelenik. Mivel az agresszió tovább bontható volt, ezért azt is le kellett osztanunk két kódcsoporthoz, azaz a tömeg általi agresszióra, illetőleg a rendőrök által okozott agresszióra. A rendőrök saját élménybeszámolói alapján a tömeg igen agresszíven viselkedett, ami hol verbális hol pedig tevételes formában realizálódott. Volt olyan kolléga, aki teljesen őszintén elmondta, hogy igen, volt rendőri túlkapás is, nem is egy, de ez számukra teljesen természetes volt, hiszen a jog kimondta, hogy a szükségesség, és arányosság figyelembevételével a szükséges célt a rendőri intézkedésnek el kell érnie. Ugyanakkor egy ilyen helyzetben nem tudják pontosan, hogy hol az a határ, mi képezi a válaszvonalat, azt később a jogalkotó döntötte csak el, hogy bizony...ez már átlépte azt a küszöböt. érteni kell itt ez alatt, hogy volt olyan kolléga, aki verte a földön levő embert, és volt olyan civil, aki akkora követ dobott a rendőrök felé, mint egy szikla. A tömegagresszió kódcsoporthoz tízből hat emberrel, azaz a megkérdezettek 60%-nál megjelent, ez igen magas számnak minősül, a rendőri agresszió kódcsoporthoz pedig tízből nyolc emberrel, azaz még magasabb számban, így a megkérdezettek 80%-nál megjelent. Mint korábban említettem a kódcsoporthoz belül is el kellett

különítenünk kódokat, így megkülönböztetünk civil erőszak tevőleges és civil erőszak verbális formáját, azaz kódokat, valamint rendőri erőszak (tevőleges) és rendőri bosszúvágy kódokat. A kódcsoportokon belüli megoszlási arány ugyan azt az eredményt hozta, mint a kódcsoportoké, azaz az civil erőszak verbális formája, valamint a civil erőszak tevőleges formája a megkérdezettek 6 személyénél jelen volt, így 60%-nál, míg a rendőri bosszúvágy és a rendőri erőszak nyolc embernél jelent meg, azaz az a megkérdezettek 80%-a.

A második főkódnak az erő és eszköz nevet adtam. Minden rendőr életében fontos szerepet játszik, hogy a szolgálatot úgy tudja ellátni, hogy ehhez a szükséges erőket és eszközöket a parancsnokuk, illetve a vezetés biztosítsa. Gondoljunk itt elsősorban a felszerelésre, vagy pedig a támogatottságra, amelyet egy vezető adhat. Itt különösen jelentős szerepet játszott a felszerelés, hiszen egy tömegoszlatastról beszélünk, amely olykor-olykor vérben úszott, ami annak köszönhető, hogy nem volt meg a megfelelő védőfelszerelés, hát még a parancsnoki támogatottság sem. Számos kolléga beszámol arról, hogy sem a létszám, sem az eszköz, sem pedig az információáramlása nem volt olyan mértékű, amely egy ilyen helyzetben elvárható lett volna. Rengeteg időt vett igénybe a bevonulás, a csapatok összeállítása, illetve az ezekhez kapcsolódó feladatok ellátása. Maga a főkód tízből tíz embernél, azaz 100%-nál megjelent, valamilyen formában erről említést tettek az interjúban. Kettő kódcsoportot különböztetünk meg a főkódon belül, a parancsnokok szerepét, és az erőforrások kódcsoportját. A parancsnoki szerep igen fontos egy rendőr életében, hiszen tőle kapja a támogatást, illetve az instrukciókat, hogy a feladatot, amelyet kapott, hogyan, milyen formában, milyen körülmények között lássa el. A parancsnoki szerepet tízből tíz ember, azaz megint csak 100% megemlíti, kód szintű leosztásban pedig jó, illetve rossz parancsnok jelenik meg. A parancsnoki elismerésül szolgáló jó parancsnok kódot csupán négy személy, azaz 40% említette meg, míg a rossz parancsnokot 7 személy, azaz a megkérdezettek 70%-a. Következésképpen volt olyan személy, aki egyes részfeladatnál a jó parancsnok, más részfeladatnál a rossz parancsnok kódot említette. A rendőri feladat kódot, hiszen kódcsoportot nem lehetett létrehozni (mivel negatív rendőri feladatról nem tettek említést a megkérdezettek) 7 személy említette meg, ebből 7 személy jónak értékelte a teljesítményt, azaz 70%-uk.. Az erőforrás kódcsoportot, bármennyire is fontos ez egy rendőr életében csupán 5-en említették meg, azaz 50%-uk, a létszámbírányról egy ember beszélt, azaz 10%, eszközbírányról négyen, azaz 40%, felkészületlenségről öten, azaz 50%, míg az információ áramlásának hiányáról pedig hárman, azaz a 30%-uk.

A harmadik és szerintem egyik legérdekesebb fő kód az az okok és célok voltak. emlékezzünk vissza csak a szakdolgozatom elejére, amikor kiemelttem pár fontos okot, hogy mi robbanthatta ki 2006-ot, hát itt pont megkapjuk rá a választ. Tulajdonképpen a megkérdezettek jelentős része emiatt távolodott el az interjúkészítések elől, hiszen nem akart politizálni. A megkérdezettek 100%-a, azaz mind a tíz ember elmondta, hogy okként a politika fogható fel. egy ország életében, egy társadalom életében az egyik legfontosabb hatalmi tényező a politika. A politika folytatása hozza meg azokat a döntéseket, amelynek rétegméiben egy társadalom felépül. Nem árulok azzal el nagy titkok, ha a rendőrök is éppen emiatt kérték, hogy ne legyen beazonosíthatóak, hiszen, őszintén, nyíltan elmondták, hogy mi volt a miéttje az akkori berendeléseknek. Volt olyan kolléga, aki felvállalta a véleményét, de félt a retorziótól. Félt attól, hogy esetleg a hatalmon levő kormány, aki akkor ellenzék volt, esetlegesen keresztbe tehet neki, és itt most tekintsünk el a polarizálástól. Itt szeretném megköszönni mindenkinek, aki tényleg őszintén felvállalta a véleményét. A fő kódokról már említést tettem, két kódcsoporthoz különböztetünk meg, az egyik kódja korábban okként, jelenleg politika kódcsoporthoz néven szerepel, míg a másik kódcsoporthoz a cél elnevezést kapta. A megkérdezettek 100%-a, vagyis tízből tízen okként a politikát jelölték meg, célról pedig hét személy nyilatkozott, amely a megkérdezettek 70%-a. A politika kódcsoporthoz belül ellenzék, fizetett rendzavarók, valamint az ösztödi beszéd kódok képezték a reprezentációt. Az ellenzék kód kettő személynél jelent meg, az 20%, a fizetett rendzavarók szintén két személy, vagyis 20%, míg az ösztödi beszéd hét személynél, azaz 70%-nál jelent meg, mint kód. A cél kódcsoporthoz hét személynél jelent meg, amelyen belül megkülönböztetjük a hatalomátvétel két formáját, a legális és az illegális, amely szintén két kódot kapott, a legális hatalomátvétel, mint kód egy személynél, azaz 10%-nál jelent meg, az illegális formája pedig hét személynél, aki puccsként értékelte, ő a megkérdezettek 70%-a.

A negyedik fő kódot én attribútumnak neveztem el. Tulajdonképpen az attribútum nem más, mint olyan tulajdonság, mely elválaszthatatlanul hozzátartozik valamihez, vagy valakihez. Ezen fő kód kettő darab kódcsoporthoz tartalmaz, a pozitív jellemzőket és a negatívakat. Ide sorolhatóak tulajdonképpen a helyszínen jelen levő személyek élményei, átélt érzelmei. Volt olyan kolléga, aki felsorolta nekem az érzelmeket, amiket átélt, de az túl direkt módon került megfogalmazásra, így kódolási szinten ezeket nem vettem figyelembe. A tartalomelemzés során, amelyeket átéltek, azok szerepeltek kódoknál. A pozitív rendőri kódcsoporthoz három kódot tartalmazott a hivatástudatot, azaz, hogy a kollégák mennyire lojálisak egymáshoz, mennyire összetartóak, hogy élték meg az ott lejátszódó eseményeket, például, ha egyik társuk a földön fekszik, segítőkészek-e, volt olyan, aki

elmondta, hogy hiába nem ismerte azt a rendőrt, aki a földön feküdt, mégis odament hozzá, és felsegítette, mert a kollégája, összetartoznak. Így külön kódot kapott az összetartozás is, valamint az önkontroll. Mennyire képes magát egy ilyen felfokozott izgalmi állapotban megfékezni magát a rendőr, mennyire jön ki az a túlkapás, hol húzódik a vonal a legális és az illegális bántalmazás között. A megkérdezettek 8 személye kiemelte a hivatástudatot, mint kódot, azaz 80%, és kettő-kettő személy tett említést az összetartásról és az önkontrollról, azaz 20-20%. Hét személy mesélt nekem negatív tulajdonságokról, így elégedetlenségről, meglepettségről, váratlanságról, csalódásról és félelemről. Ezek a tulajdonságok, mind az átélt élményekhez kapcsolódnak. Elégedetlenek voltak, hiszen nem kapták meg a felszerelést, nem volt elég hatékony a fellépés, váratlanul érte őket, csakúgy, mint szeptember, és csalódtak, ki a parancsnokokban, ki a vezetésben, ki pedig a kormányban. A félelem pedig adott volt, az adrenalin csak úgy dolgozott mindenkiben. Hét személy, azaz 70% negatívan jellemezte, 5 személy elégedetlen, csalódott és meglepett volt, azaz 50%, és a félelemről hat személy beszélt, azaz a megkérdezettek 60%-a.

1. ábra

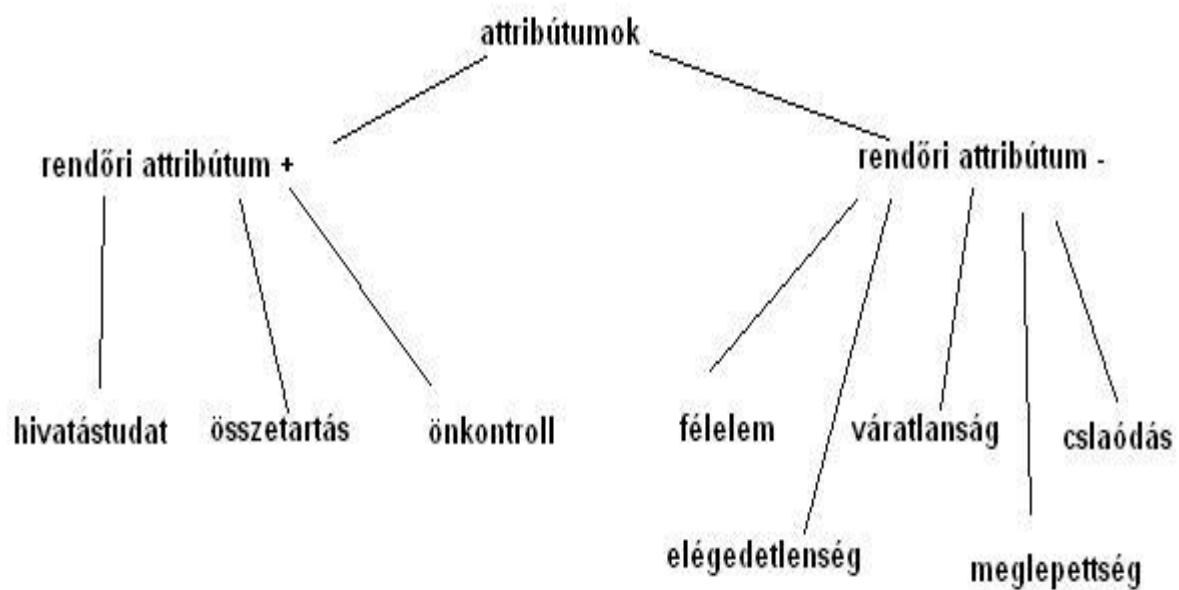
2. ábra

3. ábra

4. ábra

IV. fejezet -2-es alpont

A civilek élményei

A civileknél, bizonyos logika mentén, az első főkéód ugyan úgy az agresszió kifejezést kapta, azzal illettem. Mind, ahogy a rendőri oldalon, így a civileknél is megjelent az agresszió különféle, és különböző formája. Volt olyan személy, aki elmondta, hogy ez az agresszió nem kizárólag a rendőri brutalitásban nyilvánulhat meg, hanem kifejezetten a rendőr hozzáállásában az állampolgárral szemben. Volt, aki már egy útba irányítást is agresszív viselkedésnek vett. Amelyben nyilván lehet ráció, hiszen az agresszióknak is lehetnek verbális és nonverbális eszközei is. Számos személy említést tett arról, hogy milyen kaotikus állapotok uralkodtak, és ehhez a szolgálatot teljesítő rendőrök is hozzájárultak, aki túl a szeptemberi eseményeken, agresszívan, és túlkapóan léptek fel a tüntetőkkel szemben. Meg kell ugyan említenünk azt is, hogy a civilek nagy része nem csak a rendőröket szidta az interjúelemzések alkalmával, hanem elmondták, hogy bizony volt, aki balhézás, rongálás céljával érkezett meg a helyszínre, kizárólag azért, hogy agresszív hajlamait, egy kukán, egy autón, vagy egy kirakaton kiélje, nem beszélve a velük szemben álló rendőrökkel szemben. Milyen érdekes, hogy az agresszió, mint főkéód mindkét vizsgálandó személyeknél megjelent, és egyik csoport sem kizárólag más agressziójáról, hanem a sajátjáról is említést tesz. Az agresszió főkéód a megkérdezettek, azaz 10 személyből 9 személynél jelent meg, így 90%-os arányról beszélünk, a főkéodon belül kettő kódcsoporthoz, így a tömegagressziót, és a rendőragressziót különböztetjük meg. A kódcsoporthozon belül pedig agresszív tömegről, mint verbális formájáról az agresszióknak, és rongálásról, mint tevőleges formájú agresszióról beszélünk. A rendőri kódcsoporthozon belül rendőri agresszió szintén verbális, és szintén tevőleges formájáról. Itt gondolhatunk a túlkapásokra és a kirakattörésekre. A kódcsoporthozok feloszlása a következőképpen alakul: a tömegagressziót 9 személy említette meg, a rendőragressziót nyolcan, azaz 90% és 80%, amelyeknél megjelent. Az agresszív tömeg is kilenc személynél, szóval azon kód 90%-os, míg a rongálást hat személy mondta a tízből, így az pedig 60%-os kódot jelent. Rendőri erőszakról kettő személy tesz említést, így az 20%-ot jelent, míg a rendőri agresszió verbális formájáról nyolcan, azaz 80%.

A második főkéódot élményeknek neveztem el, amely lényeges eltérést mutat a rendőri tartalomelemzéstől. Ebben a főkéódban a civilek elmesélték a személyes tapasztalataikat a rendőrökről, magukról a személyükről, a velük szemben történő találkozásokkor, a rendőrök feladatáról is nyilatkoztak, mennyire tartották azt szükségesnek, célszerűnek, és mennyire

értékelték pozitívnak azokat. Ebben a főkódban megjelent a civilek részéről történő egyetértés, hiszen a megkérdezettek között szerepelt olyan, aki a médiából figyelte az eseményeket, szerepelt olyan is, aki tevőlegesen vett benne részt, és végül, de nem utolsó sorban olyan is, aki passzívan, mint mustráló volt jelen. A helyszín állapota, hogy milyennek élték meg az adott környezetet is szerepel kódcsoporthként, és külön kódként is. Elmondhatjuk, hogy élménye mindenkinek volt, így ezen főkód 10 emberből 10-nél jelen volt, így 100%-os megfeleltetést kapott. A rendőrök személyéről is volt mindenkinek véleménye, amely szintén 100%-os statisztikai rátát hozott, kizárólag 1 ember volt, aki jó rendőr képet alkotott, és 9, aki viszont a rossz rendőr képét látta a szolgálatot teljesítő végrehajtói állományban, így a százalékos megosztás 10% és 90%-ban jelent meg. Más a helyzet viszont a tömeg által rendzavarásnak minősített dolgokról, amelynél mindenki, akár passzív, akár aktív volt egyet értett a fellépéssel, így a tömeg értékrendbeli azonosulása 100%-os arányt kapott. A helyszín vonatkozásában az emberek kaotikusnak nevezték a helyzetet, a megkérdezettek 70%-a így vélekedett az eseményről és a helyszínről.

A harmadik és szerintem egyik legérdekesebb főkód az az okok és célok voltak. emlékezzünk vissza csak a szakdolgozatom elejére, amikor kiemeltém pár fontos okot, hogy mi robbanthatta ki 2006-ot, hát itt pont megkapjuk rá a választ. Tulajdonképpen a megkérdezettek jelentős része emiatt távolodott el az interjúkészítések elől, hiszen nem akart politizálni. A megkérdezettek 100%-a, azaz mind a tíz ember elmondta, hogy okként a politika fogható fel. egy ország életében, egy társadalom életében az egyik legfontosabb hatalmi tényező a politika. A politika folytatása hozza meg azokat a döntéseket, amelynek rételmében egy társadalom felépül. Nem árulok azzal el nagy titkok, ha a civilek is éppen emiatt kérték, hogy ne legyen beazonosíthatóak, hiszen, őszintén, nyíltan elmondták, hogy mi volt a miértje az akkori berendeléseknek. Volt olyan személy, aki felvállalta a véleményét, de félt a retorziótól. Félt attól, hogy esetleg a hatalmon levő kormány, aki akkor ellenzék volt, esetlegesen keresztbe tehet neki, és itt most tekintsünk el a polarizálástól. Itt szeretném megköszönni mindenkinek, aki tényleg őszintén felvállalta a véleményét. A kódcsoporthok, mint ok, és cél voltak jelen, amelyeknél 100%-os arány mutatkozott, azaz a személyek, tízből tízen úgy gondolták, hogy volt oka és célja is a 2006-os októberi eseményeknek. A közös jellemvonásokon kívül más kódok is megjelentek az okoknál és a céloknál, így többek között a rossz életkörülmény, a tiltakozás, öszöd, valamint a hatalomátvétel. A civilek nagy része így gondolta, hogy ezen okok vezethettek a lázadáshoz, és a célja egyértelműen a hatalomátvétel volt. A célt, mint kódcsoporthot, és a hatalomátvételt, mint kódot tízből tíz ember

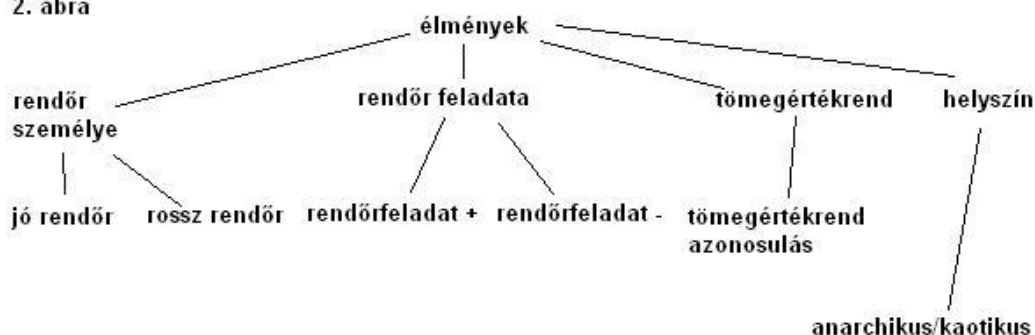
megemlítette, azaz 100%-os arány bontakozódott ki, a rossz életkörülményt öten, azaz 50%, a tiltakozást hárman, azaz 30%, míg balatonőszödöt pedig négyen, azaz 40% említette meg.

A negyedik főkódot én attribútumnak neveztem el. Tulajdonképpen az attribútum nem más, mint olyan tulajdonság, mely elválaszthatatlanul hozzátartozik valamihez, vagy valakihez. Ezen főkód kettő darab kódcsoporthot tartalmaz, a pozitív jellemzőket és a negatívakat. Ide sorolhatóak tulajdonképpen a helyszínen jelen levő személyek élményei, átélt érzelmei. Volt olyan személy, aki felsorolta nekem az érzelmeket, amiket átélt, de az túl direkt módon került megfogalmazásra, így kódolási szinten ezeket nem vettem figyelembe. A tartalomelemzés során, amelyeket átéltek, azok szerepeltek kódoknál. Két kódcsoporthot tartalmazott a főkód, azon belül pedig négy pozitív és három negatív kódot. A főkód tíz embernél tíznél megjelent, így 100%-os arányról olvashatunk, a kalandvág hat személynél, 60%, a megnyugvás négy személynél, azaz 40%-nál, az izgalom három személynél, azaz 30%-nál, és az öröm 5 személynél, azaz 50%-nál jelent meg. A félelem tíz emberből tíznél jelent meg, 100%-os egyezés, elégedetlen és értelmetlen pedig a megkérdezettek fele volt.

1. ábra

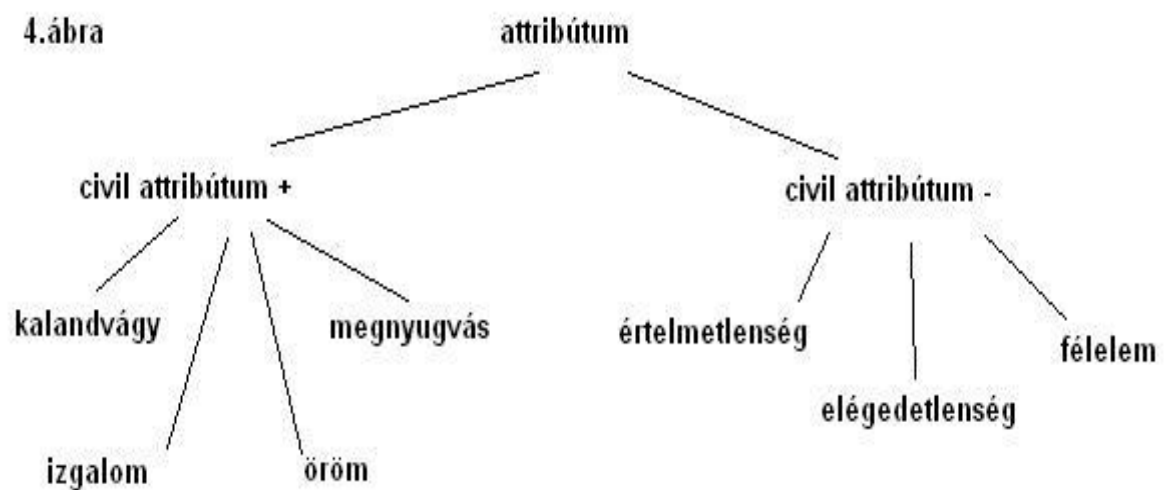
2. ábra

3. ábra

4. ábra

IV. fejezet -3-es alpont

Matematikai számítások, illetőleg azok eredményei

- **A rendőri statisztikai számítások:**

Mint, ahogy említettem az agressziót, mint főkódot nevesítettük, ezen belül a civil agresszió verbális formája, valamint a civil agresszió fizikai formája együttesen, mind a ketten narratív, szociális reprezentatív alkotó. A civil agresszió, mint kódcsoporthoz tartozó elemzés nem volt sajnálatos módon értelmezhető, hiszen a 2 kód gyakorisága ellehetetlenítette ezt. A másik oldalon szereplő rendőri rendőr agresszió fizikai megjelenése, valamint maga a rendőr bosszúvágy kódhoz nevezett elem is ugyan úgy, mint az előzőekben narratív, szociális reprezentatív elemek, tényezők, a rendőr agressziót, mint kódcsoporthoz tartozó elemzést szintén nem lehetett elvégezni, hiszen nem értelmezhető, tekintettel arra, hogy a 2 kód gyakorisága ellehetetlenítette ezt. Az agresszió kódcsoporthoz tartozó elemzése alapján a következő volt megállapítható: A 2 kódcsoporthoz képest: $X^2(1) = 2.000$; n.sz., azaz a két kódcsoporthoz tartozó narratív, szociális reprezentatív alkotóelem. Összefoglalva az előzőekben elmondottakat: A civil agresszió és civil verbális agresszió narratív, szociális reprezentatív elem, azonban a civil agresszió kódcsoporthoz tartozó elemzés nem értelmezhető a 2 kód gyakorisága miatt, szintén ez a helyzet a rendőr agresszió és a rendőri bosszúvágy kódoknál, amelyek narratív, szociális reprezentatív elem, de a kódcsoporthoz tartozó elemzés éppen emiatt nem volt elvégezhető.

A rendőri feladatoknál, amely a rendőri feladat pozitív, azaz jó kódot kapta, önmagában narratív, szociális reprezentatív elem, ugyan ez a helyzet a parancsnokok kódjával, amely a pozitív, azaz a jó parancsnok kódot kapta, amely szintén narratív, szociális reprezentatív elem, a próba eredménye: $X^2(1) = 1.800$, n.sz. volt. A kevés rendőr kód nem alkotóelem, hiszen erről kizárólag egy ember számolt be az interjú során, így az nem értelmezhető, ellenben a kevés eszköz, a felkészületlenség, az információhiány, a rossz parancsnok, valamint az erőforrás szintén narratív, szociális reprezentatív elem. A kevés eszköz kódjának értéke: $X^2(1) = 1.000$; 4 változó; $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$), a felkészületlenség önmagában elem, az információhiány áramlásának értéke: $X^2(1) = 1.000$; 4 változó; $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$), a rossz parancsnok értéke: $X^2(1) = 1.800$; 3 változó; $Z^2 = 4,54$; ($p < 0,05$), míg az erőforrás szintén $X^2(1) = 1.800$; 3 változó; $Z^2 = 4,54$; ($p < 0,05$) értékkel rendelkezik. Mivel a

rossz rendőr kódcsoporthoz főlérendelt kódcsoporthoz a rendőri agresszióval, az erőforrással és a rossz parancsnokkal szemben, ezért a McNemar próba nem végezhető, mert az utóbbi 100%-os gyakoriságú. A rossz rendőr szociális, narratív reprezentáns elem, a jó rendőr kód viszont így nem számolható sem a fő kód-szinten, sem a nem létező saját főlérendelt kódcsoporthoz-szinten. De, mert mindkét kódja szociális, narratív reprezentáns elem, így értelemszerűen a fő kód által lefedett jelentésmező elválaszthatatlan társas reprezentációs alkotója.

A hatalomátvételen belül a puccs önmagában kódja szociális, narratív reprezentáns elem, a legális formája, mint kód szintén nem értelmezhető, hiszen kizárólag egy fő említette meg, a politika kódja szociális, narratív reprezentáns elem, a rendőri cél, mint kódcsoporthoz értéke a $X^2(1) = 3.000+$ kapta. Az öszödi beszéd, mint kód, az ellenzék, mint kód, valamint a fizetett tüntetők kódjai szintén mindannyian szociális, narratív reprezentáns elemek. Az öszödi beszéd értéke: $X^2(1) = 4.500$; 4 változó; $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$), az ellenzék értéke: $X^2(1) = 4.500$; 4 változó; $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$), és a fizetett tüntetők kód értéke: $X^2(1) = 4.500$; 4 változó; $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$) volt. A rendőri okot, valamint a célt, mint csoportokat összehasonlítva azt az eredményt kapjuk, hogy a rendőri cél önmagában narratív, szociális reprezentatív alkotó. A hivatástudat, az összetartás és az önkontroll szintén narratívumok, értékei $X^2(1) = 5.000$; 3 változó; $Z^2 = 4,54$ ($p < 0,05$); $5 > 4,54$; de: $Z^2 = 8,64$ ($p < 0,01$), valamint az önkontrollé pedig: $X^2(1) = 5.000$; $Z^2 = 8,64$ ($p < 0,01$). A félelem kód értéke $X^2(1) = 0.333$; 4 változó; $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$), így önmagában szociális, narratív reprezentatív elem, az elégedetlenség önmagában az, a meglepetés, és a csalódás értékei alapján, amelyek $X^2(1) = 0.667$; 4 változó; $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$) szintén alkotóelemei a narratív, reprezentáns, szociális gondolkodásnak.

•

Elemezzük először a civil agresszió főkódját, azon belül is megkülönböztettünk a civil agresszió verbális, és a civil agresszió non-verbális, azaz fizikai erőszak formáját. Mindkettő kód, önmagában narratív, szociális reprezentáns alkotó, különösebb számítás nélkül is, egyértelműen látszik. A civil agresszió, mint kódcsoporthoz tartozó elemzés során megállapítást nyert, hogy maga a kódcsoporthoz is narratív, szociális reprezentáns alkotó, hiszen az elemzés a következő eredményt hozta: $X^2(1) = 3.000+$ (no Z^2 , mert csak 2 változót hasonlítottunk egymással össze). A rendőri agresszió, amelynek szintén két fajtája volt, a verbális és a fizikai, szintén narratív, szociális reprezentáns alkotó. Míg a rendőri agresszió kódcsoporthoz tartozó elemzés eredménye, a kódcsoporthoz tartozó elemzés szerint: $X^2(1) = 6.000^*$, tehát narratív, szociális reprezentáns alkotó. Az agresszió a főkódhoz képest $X^2(1) = 2.000$, n.sz., azaz mind a 2 kódcsoporthoz narratív, szociális reprezentáns alkotó.

A rossz rendőr képe, mint kód megjelent, ami szintén narratív, szociális reprezentáns alkotó, a rendőri agresszió verbális kódjára a számítás egyébként $X^2(1) = 0.333$; 3 kódra $Z^2 = 4,54$ ($p < 0,05$), míg a rendőri agresszió fizikai kódjára pedig $X^2(1) = 7.000$; 3 kódra $Z^2 = 4,54$ ($p < 0,05$); $7,0 > 4,54$, de: $Z^2 = 8,64$ ($p < 0,01$) jött ki, így mivel tartalmak a laza kritériumnak megfelelő $p < 0,01$ szinten szociális reprezentatív elemet alkotnak, ezért ez is narratív, szociális reprezentáns alkotó. A jó rendőr kód, valamint a rendőrfeladat, amely pozitívan került értékelésre szintén narratív, szociális reprezentáns alkotók. A két kódcsoporthoz elemzéséből láthatjuk, hogy a rossz rendőr és jó rendőr kódcsoporthoz közl, mivel $X^2(1) = 5.000^*$, azaz a főkódot alkotóak közl csak a jó rendőr kód lesz narratívum. A káosz kód, valamint a tömeggel való azonosulás mindhárom narratív, reprezentáns, szociális alkotó, elemeinek réteke: $X^2(1) = 2.000$; 3 kódra $Z^2 = 4,54$ ($p < 0,05$).

A következő kódolási szinten a politika, a szegénység, a tiltakozás, és az őszödi beszéd is narratív reprezentáns, szociális alkotó, amelynek értékei : $X^2(1) = 4.000$; 4 kódra $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$), $X^2(1) = 4.000$; 4 kódra $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$) , $X^2(1) = 4.000$; 4 kódra $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$), $X^2(1) = 4.000$; 4 kódra $Z^2 = 6,97$; ($p < 0,05$). A Háttérben rejlő kódcsoporti szinten a McNemar próba nem végezhető, mert az ok kódcsoport 100%-os, a puccs kód 90 %-

os gyakoriságú. Ám éppen ezért nyilvánvaló, hogy mindkettő fő kód-szinten narratív, szociális reprezentáns alkotó.

A kalandvágy értéke: $X^2(1) = 6.000$; 5 kódra $Z^2 = 7,9$; ($p < 0,05$), a megnyugvásé: $X^2(1) = 6.000$; 5 kódra $Z^2 = 7,9$; ($p < 0,05$), az izgalomé: $X^2(1) = 6.000$; 5 kódra $Z^2 = 7,9$; ($p < 0,05$), így ezek is narratív, szociális reprezentáns alkotók. Az elégedetlenség értéke: $X^2(1) = 5.000$; 3 kódra $Z^2 = 4,54$ ($p < 0,05$); $Z^2 = 8,64$ ($p < 0,01$), valamint az értelmetlenség értéke: $X^2(1) = 5.000$; 3 kódra $Z^2 = 4,54$ ($p < 0,05$); $Z^2 = 8,64$ ($p < 0,01$), így a félelemhez kapcsolódóan szintén elemnek tekinthetők.

- **Összehasonlítás**

A tartalomelemzés során megállapított és nevesített kódokat mind a két csoportnál alkalmaztam, mivel csak ebben az esetben lehetett megállapítani, hogy melyik kód, milyen gyakorisággal fordul elő az egyik illetve a másik csoport esetében. A kódok, kódcsoporthoz és főkédek esetében is elvégeztem az összehasonlítást a Fisher-egzakthoz próba segítségével, amely a következő eredménnyel zárult:

Független minták egyszempontos összehasonlítása Khi-négyzet-próbával és Fisher-egzakthoz-próbával

Civil agresszió verbális forma	$X^2 = 2.400;$
Civil agresszió fizikai forma	$X^2 = 0.000;$
Civil agresszió, mint kódcsoporthoz	$X^2 = 2.400$
Rendőri fizikai agresszió	$X^2 = 7.200^{**}; p = 0.0230$
Rendőri agresszió kódcsoporthoz	$X^2 = 0.000$ (egyformák)
Rendőri feladat pozitív(jó)	$X^2 = 1.818$
Puccs	$X^2 = 1.250$
Politika	$X^2 = 1.978$
Őszödi beszéd	$X^2 = 0.952$
Félelem	$X^2 = 5.000^{*}; p = 0.0433$
Elégedetlenség	$X^2 = 0.833$

A fenti számításból megállapítható, hogy a két csoport megítélése és tartalomelemzése alapján szignifikáns különbség jelentkezik a rendőri fizikai agresszió és a félelem terén. A meghatározó különbségek elsődleges okai a jelenlét hiánya és az események át nem élése. Mind a két csoport teljesen más szemszögből élte át az eseményeket, ezért is volt szinte egyértelmű, hogy az egyes kódok megjelenési értékei között kisebb-nagyobb különbségek lesznek majd észrevehetőek. Az eltérés a személyek fokozott érzelmi állapotának köszönhető. Volt, aki passzívan, és aktívan vett részt az eseményekben, így volt akinek ideje volt gondolkodni, tetteit

átértékelni, és tudni, hogy mi fog alakulni, amennyiben megteszi azt adott helyzetben. A felsorolt és egyéni kódok tekintetében a különbség dominált, míg a megamaradt és még említést sem kapott kódok az azonosság és a minimális eltérés mezsgyéjén haladnak. Az azonosság és a csekély eltérés az átélt és tapasztalt elemek körében jelennek meg. Mivel volt, aki passzívan és volt, aki aktívan vett részt, ezért nem is elvárható, hogy bármilyen eredményt hozzon a várt feladat. Azonban azt azért meg kell említenünk, hogy voltak olyan kódok, amelyek nem jelentek meg mindkét oldalon, azaz különbségnek foghatóak fel.

A kódcsoporthoz szintén is hozták a várt eredményt a számítások, hiszen egy kód, a rendőri agresszió volt, amely megjelent. A fennmaradó csoportok vizsgálata során megállapítható volt, hogy semmiféle szignifikáns eltérés nem jelent meg egyik helyen sem. Ez a tény előremozdította, hogy a főkédek vizsgálata sem fog túlságosan nagy eltérést mutatni.

A várakozásnak megfelelően a főkédek elemzése és értékelése során megállapítottam, hogy sem szignifikáns sem pedig egyéb eltérés nem mutatható ki a kódcsoporthoz tekintetében. A vizsgálat feltárta, hogy majdnem minden főkédek megjelenési aránya 100%-os.

V. fejezet

Zárszó, összegzés

A szakdolgozat elkészítésekor ki szeretném azt emelni és egyben köszönetet szeretnék mondani mindazoknak, akik vállalták, hogy elmondják a véleményüket, és beszámolnak élményeikről, amelyek jellemezték az egész 2006-os eseménysorozatot, és meg szeretném ragadni az alkalmat arra is, hogy megadták azt az örömet, hogy akik végigolvassák az interjúkat, vagy akár ezt a szakdolgozatot, bepillantást nyerhetnek abba az olykor kegyetlen világba, ahogy ők fogalmaztak kaotikus világba, amely akkor lejátszódott. Igen nehézkes feladat volt megszerkeszteni egy ilyen nehéz, és terjedelmes anyagot, de úgy érzem, hogy sikerült, és ebben szerves szerepet játszottak az interjúalanyok, köszönöm nekik. Maga a téma is elég kényes, nemzetközi szinten foglalkozik mai napig vele a sajtó, de kívülállóként nagyon nehéz bármelyik álláspont mellett letenni a voksunkat. Egyedül az ítélezhet, aki jelen volt és átélte, személyesen megtapasztalta az ott lejátszódóakat. Nekem hatalmas élményben volt részem, remélem, hogy az is hasonlóképpen fogja látni, aki elolvassa a dolgozatot.

Felhasznált irodalom

- Balatonőszödi beszéd hangfelvétel – Gyurcsány Ferenc záróbeszéde 2006-ban, szerzője ismeretlen
- Vizsgálati jelentés a 2006. szeptember–októberi fővárosi demonstrációkkal, utcai rendezvényekkel és rendfenntartó intézkedésekkel kapcsolatos eseményekről - Budapest, 2007. február 2., 11 óra - © Csepeli György, Gönczöl Katalin, Györgyi Kálmán, Halmai Gábor, Kacziba Antal, Ormos Mária, Pataki Ferenc, Tóth Judit, Vörösmarti Mihály
- Dr. Balsai István - A 2006-os őszi erőszakos rendőri fellépést vizsgáló miniszterelnöki megbízott jelentése – 2011.03.15.
- BRUNER, J. (1990): Acts of Meaning. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- ASSMANN, J. (1999): A kulturális emlékezet. Budapest, Atlantisz Könyvkiadó.
- EHMANN B.(2004): tartalomelemzési módszerek a szubjektív időélmény vizsgálatára laikus
- beszélők szövegeiben. Magyar Pszichológiai Szemle, 59, 3, 345-361.
- BARTHES, ROLAND (1988): Bevezetés a szöveg strukturális elemzésébe. In.: Kanyó Z. – Síklaki I. (szerk.): Tanulmányok az irodalomtudomány köréből, Tankönyvkiadó, Budapest.
- LÁSZLÓ J., EHMANN B., PÉLEY B., PÓLYA T. (2000): A narratív pszichológiai tartalomelemzés: elméleti alapvetés és első eredmények. Pszichológia, 20. évf. 4. szám, 367-390.